

10. Závěr

Současná právní úprava smlouvy o úvěru má v souladu se zásadou smluvní volnosti, která je jednou z typických zásad pro soukromé právo, dispozitivní charakter, s výjimkou ustanovení § 497 a § 499 ObchZ. Mám za to, že zúčastněným stranám úvěrového vztahu poskytuje právní nástroj dostatečně funkční a efektivní, schopný přizpůsobit se všem relevantním potřebám, podmínkám a okolnostem, za nichž uzavírají smlouvu tohoto typu. Návrh nového občanského zákoníku ostatně přebírá ustanovení o smlouvě o úvěru z platného obchodního zákoníku pouze s drobnými úpravami a namísto označení „věřitel“ a „dlužník“ zavádí pro strany úvěrové smlouvy nové, lépe vyhovující označení a sice „úvěrující“ a „úvěrovaný“. Svou roli při procesu sjednávání smlouvy o úvěru hrají také zásady, které jsou zejména bankami při poskytování úvěru respektovány, nicméně tyto zásady se uplatní pouze v té míře, v jaké nekolidují s vůlí stran projevenou ve smlouvě.

Ačkoliv může přílišný formalismus subjekty právního vztahu brzdit v jejich záměrech a činnostech, rizikovost poskytování a přijímání úvěrů, požadavek právní jistoty a snazší průkaznost v případných sporech, jsou dle mého názoru dostatečnými důvody pro zakotvení požadavku písemné formy v několika případech. Prvním případem je obligatorní písemná smlouva o úvěru. Druhým případem je výpověď poskytnutí úvěru, pro kterou zákon písemnou formu nevyžaduje, ale hovoří o jejím doručení dlužníkovi. Podle mého názoru může v tomto případě vzniknout interpretační spor o to, zda je či není předepsána písemná forma a zda je předepsána pouze pro věřitele nebo pro věřitele i dlužníka.

Ohledně úroků z poskytnutých peněžních prostředků je v § 502 ObchZ stanoveno, že je má dlužník platit od doby jejich poskytnutí. Odborná veřejnost se shoduje, že tato dlužníková povinnost trvá po celou dobu užívání těchto peněžních prostředků, tedy až do doby jejich skutečného vrácení. Obchodní zákoník se k tomuto nevyjadřuje.

Problematická otázka souvisí s nejvyšší přípustnou výší úroků z úvěru. Zákon, který předpokládá § 502 ObchZ a který ji má stanovit, dosud přijat nebyl. Jedním z důvodů je podle mého názoru fakt, že takováto zákonem stanovená hranice, nemusí vždy plně odpovídat aktuálnímu ekonomickému a kulturnímu stavu společnosti. Jinými slovy mám za to, že hraniční výše úroků

z úvěru je v čase proměnlivá, jiná výše je akceptovatelná v době ekonomické konjunktury a jiná v době recese, jiná výše je přijatelná mezi dvěma zkušenými podnikateli a jiná v případě, kdy proti podnikateli stojí nezkušený spotřebitel. Názory, že by přijetím takové zákonné úpravy mohla být omezena smluvní svoboda, mají také svou váhu. Na druhé straně pro takové zákonné omezení výše úroku z úvěru má význam argument, že nepřiměřeně vysoké úroky jsou dozajista společensky škodlivým jevem. V současnosti nezbyvá než spoléhat na soudní výklad. Nezávislý soud má ostatně nejlepší předpoklady zhodnotit v konkrétním případě všechny relevantní okolnosti odpovídající na otázku, od jaké výše je úrok v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku nebo proti dobrým mravům. Naskýtá se však otázka, do jaké míry jsou aplikovatelná soudní rozhodnutí týkající se výše úroků sjednané ve smlouvě o půjčce na výši úroků sjednanou ve smlouvě o úvěru a jestli právní úkon, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku je rovněž právním úkonem učiněným proti dobrým mravům. Rozpor právního úkonu s dobrými mravy přitom podle občanského zákoníku působí jeho neplatnost, kdežto podle obchodního zákoníku výkon práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, nepožívá právní ochrany, zůstává tedy platný, nicméně u soudu nevymahatelný. Bude jistě zajímavé sledovat judikaturu vztahující se k tomuto tématu.

Pokud jde o spotřebitelské úvěry, pokládám platnou právní úpravu za vyhovující s tím, že do 12.5.2010 by měla být provedena směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES, která si klade za cíl odstranit některé významné rozdíly ve vnitrostátních úpravách a prohloubit ochranu spotřebitele. Dospěl jsem však k závěru, že společnosti tyto úvěry poskytující nedůsledně plní povinnosti, které jim zákon o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru ukládá, například neuvádějí ve smlouvách výši roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr. Proto si myslím, že existuje určitý prostor pro zpřísnění kontroly a sankcí za nedodržování těchto povinností.